

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886. Andra Kammaren. N:o 30.

Lördagen den 27 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande n:o 4 (i samlingen N:o 18), med anledning af väckt motion angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor; och lemnades dervid, enligt förut gjord anteckning, ordet till:

*Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)*

Herr Sven Nilsson som anförde: Då jag på förmiddagen begärde ordet, var det endast för att afstå från det yrkande jag hade gjort om återremiss. Jag vill därför nu, och med anledning af de anmärkningar, som Utskottets ordförande anfört emot mitt yttrande, som jag erkänner väl grundade, återtaga detta yrkande och anhåller nu om bifall till Utskottets förslag. Men jag vill på samma gång tillägga några ord till hvad jag yttrade på förmiddagen, i synnerhet med anledning af Herr Abraham Rundbäcks anförande.

Han ville icke gå in på det föreliggande förslaget, därför att han önskade att dessa lärare- och lärarinnebefattningar först skulle organiseras så, att lärarne och lärarinnorna finge fast anställning, det vill säga att han ville hafva dem likställda med lärarne och lärarinnorna vid de fasta skolorna, så att församlingarna icke skulle hafva rätt att skilja dem från skolan, på sätt nu är fallet. Jag tror att, om vi skulle vänta med denna pensioneringsfråga till dess att en sådan omorganisation blefve genomförd, vi skulle få vänta temligen länge, om vi ens någonsin skulle få frågan löst.

Jag tror nemligen, att församlingarna icke gerna skola afstå från den rätt, de i närvarande stund hafva, att få antaga lärare vid de mindre skolorna endast på viss tid, och detta hufvudsakligen af det skälet, att innehafvarne af dessa befattningar merendels äro kvinnor, som i ganska många fall icke äro i tillfälle att länge kunna uppehålla sig vid folkskolan; och då lärarinnan är i den ställningen, att hon när som helst kan lemna skolan och ofta äfven gör det, tror jag, att äfven församlingarna hålla på sin rätt att kunna skilja henne derifrån. Huruvida detta är rätt eller orätt mot läraren och lärarinnan,

Andra Kammarens Prot. 1886. N:o 30.

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

derom vill jag nu icke ingå i bedömande, ty den frågan föreligger icke nu till Kammarens afgörande. Men säkert är, att om vi skola afvakta den fastare organisationens förverkligande, kommer säkerligen pensioneringen att dröja mycket länge. Om man därför vill hjälpa dessa lärare och lärarinnor medelst pension, torde det icke lämpligen kunna ske på annat sätt än här är föreslaget, nemligen så att de berättigas till pension utan afseende på om organisationen är fast eller icke. Äfven om jag för min del medgifver att saken måhända skulle kunna ordnas på det sätt, Herr Abraham Rundbäck åsyftat, då han föreslog att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett visst anslag att användas till pensioner åt behöfvande lärare eller lärarinnor, så tror jag likväl att Riksdagen nu icke är tillräckligt betänkt på en dylik anordning. Hela saken skulle i sådant fall öfverlätas till Kongl. Maj:ts pröfning, och endast gamla lärarinnor skulle komma i åtnjutande af pensionsförmån. Jag anser dock för min del mindre lämpligt att lägga en så vidsträckt pensioneringsfråga ensamt i Kongl. Maj:ts händer. Riksdagen vill nog äfven i en sådan fråga hafva sitt ord med, och dessutom tror jag ej att kommunerna skulle vara stort betjenta med att få de här ifrågavarande lärarinnorna allt för gamla i tjensten, hvilket blir en följd af ett sådant förslag. Om frågan deremot öfverlemnas till Kongl. Maj:t för utredning, på sätt Utskottet föreslagit, skulle följden sannolikt blifva, att lärare och lärarinnor blefve skyldiga att afgå vid viss ålder, och pensioneringen skulle kunna få inträda tidigare än Herr Abraham Rundbäck forestält sig.

Samme talare yttrade vidare, att nästan inga lärare eller lärarinnor tjenstgjorde nu tillräckligt länge för att kunna komma i åtnjutande af pension. Han hade uppgjort en beräkning rörande detta förhållande, hvaraf skulle framgå, huru stor omsättningen vore inom lärarepersonalen vid viss tjenstgöringsålder. Jag medgifver att hvad han i detta afseende anförde utgör ett viktigt skäl emot reformen. Men jag tror att frågan icke kan ordnas på annat sätt, än att den pension, som må ifrågasättas, lemnas efter vissa års verkställd tjenstgöring med visst belopp, och att pensionsbeloppet ökas efter viss längre tids tjenstgöring. Således, när en lärare eller lärarinna tjenstgjort någon viss tid, t. ex. 10 år, skulle han eller hon vara berättigad till viss pension. Efter 15 års tjenstgöring skulle pensionsbeloppet något höjas o. s. v. Men regeln skulle i allt fall vara den, att någon pension icke skulle utbetalas förr än läraren eller lärarinnan af försvagade kropps- och själskrafter vore urständsatt icke allenast till vidare tjenstgöring i skolan, utan äfven då han på annat sätt är mindre förmögen att försörja sig eller då han uppnått viss ålder, t. ex. 45—50 eller 55 år. Visserligen kan man antaga, att en del lärare eller lärarinnor, som tjenstgjort blott en kort tid, icke komma i åtnjutande af pension. Men jag tror att om man stälde så till, att utsigt till pensions erhållande för dem förefunnes, så skulle de tjenstgöra längre, än hvad nu är fallet, under deras första läraretid, då de icke hafva utsigt till någon pension.

Jag tror således, att det icke skulle vara någon omöjlighet att genomföra saken enligt de grunder Utskottet forestält sig, samt framför allt att detta förslags genomförande icke skulle blifva synnerligen

dyrt och, som Utskottet här tänkt sig, högst 3 procent af lönen, således om lönen är 300 kronor endast 9 kronor för hvarje lärare eller lärarinna för staten och lika mycket af kommunen.

Jag kan sålunda icke annat än lifligt önska framgång åt det föreliggande förslaget. Afven om det icke skulle i sin nuvarande form visa sig antagligt, så kan ju Kongl. Maj:t eller den komité, som väl blir tillsatt att utreda denna fråga, afven taga i öfvervägande icke allenast det af Herr Rundbäck framkastade förslaget att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett visst anslag att för ändamålet användas, utan derjemte om ej, på sätt jag på förmiddagen angifvit, ännu lämpligare skulle befinnas, att genom statens och kommunens mellankomst en årlig liffränta kunde beredas dessa lärare och lärarinnor. Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Herr Hammarlund yttrade: Sist under förmiddagens sammanträde yttrade sig en folkskoleinspektör i denna fråga, och hans ord måste naturligtvis väga tungt i en sak sådan som den förevarande. Då jag har den åsigt, att hvarje fråga bör ses ifrån så många synpunkter som möjligt, så tog jag mig före att under middagsrasten efterse hvad en annan folkskoleinspektör yttrat beträffande småskolelärarnes pensionering. Jag fann dervid att folkskoleinspektören i Helsingland uti en till 1885 års landsting i Gefleborgs län afgifven berättelse om folkskoleväsendet framhållit, att icke mindre än 157 lärare och lärarinnor vid småskolorna och de mindre folkskolorna inom Helsingland, eller 58 procent af alla de lärarekrafter, som tjänstgjorde inom provinsen, icke hade att påräkna någon pension, då de en gång af ålder eller sjuklighet blefve otjänstbara.

»De må», yttrar folkskoleinspektören, »hafva gjort sin lifsgerning än aldrig så troget och dugligt, när de äro utarbetade, sägas de helt enkelt upp från sin tjänst och lemnas derhän; någon pensionsinrättning för deras räkning finnes ej, ännu åtminstone, och församlingarna äro ej lagligen förbundna att pensionera dem. Det är ej många socknar, som i sådana fall skulle göra hvad Forsa församling gjorde för ett par år sedan, då hon åt en oexaminerad lärare, som efter 20 års tjänstgöring på grund af sjuklighet och bristande förmåga måste lemna rum för en examinerad lärare, beviljade 200 kronors årlig pension. De flesta församlingar torde nog i stället göra som Jerfsö socken nyligen vid ett dylikt fall gjort. En 63-årig man hade med berömvärd trohet och framstående nit egnat snart sagdt hela sitt lif åt församlingens tjänst såsom lärare i mindre folkskola, men var nu af ålderdom och bräcklig helsa otjänstbar och med sin åldriga hustru i torftiga omständigheter. Undertecknads förslag om beviljande af en ringa pension åt den i skolans tjänst utslitne mannen tillstyrktes af skolrådets flertal, men afslogs af kyrkostämman. Vid undertecknads besök i församlingen sistlidne höst blef frågan upptagen till ny behandling. Undertecknad förordade varmt, att socknen skulle, med uttrycklig hänsyn till hans långa och pligtrogna verksamhet i skolans tjänst, antingen bevilja honom en ringa pension i penningar eller, om detta ej kunde ske, bereda honom och hans åldriga maka full försörjning i församlingens fattiggård med eget rum. Båda alter-

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och min-dre folkskolor. (Forts.)

nativen afslogos kallt och bestämdt, under åberopande att läraren »haft lön för sitt arbete» och att han »finge som andra fattige lita till fattigvården, hvar gång han behöfde hjelp. Hvilken bitter lott, att efter ett lif, uppfördt i folkbildningens tienst för en högst ringa lön (först i senare tider omkring 300 kronor), slutligen se sig nödsakad att som ett annat fattighjon få tigga sina smulor af fattigvården!»

»Af det anförda framgår tydligt», tillägger folkskoleinspektören, »att det blir ett ärende af grannliga och ömmande beskaffenhet, då frågan om ålderdomsförsörjning åt åtminstone flertalet af de 157 oexaminerade lärarne och lärarinnorna i en framtid skall lösas».

Helt visst skulle denna folkskoleinspektör med glädje se, att frågan vunne en sådan lösning, som Utskottet här tänkt sig. Det skulle i så fall blifva möjligt för församlingarna i Helsingland att få denna fråga löst utan allt för stora kostnader.

Såsom skäl för afslag anförde talaren på Vexjöbanken bland annat, att dessa skolor hafva en så lös karakter, att »församlingarna, kunna inrätta och upphäfva dessa skolor allt efter som de sjelfva finna för godt». Jag tillåter mig vara af olika mening med honom derutinnan och skall anförda några uppgifter, som torde visa, att hans påstående icke är riktigt.

Två församlingar inom Bohuslän beslöto indraga sina småskolor. Den 2 Juni 1882 ålades de af Kongl. Maj:t att åter upprätta desamma. Den 23 i samma månad ålade Kongl. Maj:t en församling på Öland att upprätta två småskolor. Hösten 1883 ålade Skara domkapitel ett pastorat i Skaraborgs län att inrätta fem småskolor. Den 8 Juni 1883 ålades en församling å Gotland af Kongl. Maj:t att inrätta småskola. Den 6 Juni 1884 blef en församling i Elfsborgs län likaledes af Kongl. Maj:t ålagd att inrätta en mindre folkskola. Den 6 November 1884 ålades en församling i Kristianstads län att inrätta två småskolor i stället för en. Den 21 i samma månad ålade Kongl. Maj:t en församling å Gotland att inrätta småskola, och en församling i Norrbottens län, hvilken indragit samtliga sina småskolor, därför att landstingsmedel icke längre tilldelades desamma, blef den 15 sistlidne Februari af Kongl. Maj:t ålagd att vid 300 kronors vite inom viss tid å nyo hafva upprättat samtliga förut varande småskolor.

Det nu anförda torde vara nog för att visa, att småskolan alls icke har någon lös karakter, och att församlingarna icke kunna efter eget behag inrätta och upphäfva dylika skolor. Småskolorna äro tvärt om en i folkskolestadgan noga angifven art af undervisningsanstalter.

Det skulle, säger man, möta stora svårigheter att anordna en pensionsanstalt, sådan som här ifrågasatts. Ja väl, men just därför är nu endast fråga om att skriva till Kongl. Maj:t och begära en utredning, icke att nu fatta ett definitivt beslut, och svårigheterna äro väl ändå icke alldeles oöfvervinneliga, blott god vilja finnes.

Det synes icke heller vara fullt rättvist att för afslag anförda det skälet, att dessa lärare och lärarinnor icke äro ordinarie. Förra året afslog denna Kammare en motion, hvari påyrkades att de skulle vinna fast anställning, och nu vill man, att de på ålderdomen icke skola

få pension, därför att i fjol afslogs förslaget att bereda dem en mera tryggad ställning. Detta är väl dock, lindrigast sagdt, att taga allt för litet hänsyn till billighet.

Den förste talaren yrkade afslag hufvudsakligen därför, att han icke trodde att lärarinnorna sjelfva ville vara med om en dylik pensionsinrättning. Jag ber dervid få erinra, att till en ledamot af Första Kammaren inkommit en petition, undertecknad af 3 à 400 småskolelärarinnor, de flesta från Lunds stift. I denna petition uttryckes den önskan, att en dylik pensionsinrättning måtte komma till stånd, äfven om lärarinnorna sjelfva dertill skulle bidraga med någon del af sin lilla lön. Petitionärerna hafva icke heller lemnat obeaktadt det förhållande, att de för närvarande icke hafva fast anställning. Då jag förmodar att Kammarens ledamöter förut tagit kännedom om denna till Riksdagens ledamöter ställda petition, ber jag endast få uppläsa några ord derur. Petitionärerna yttra:

»*Bilda en pensionsinrättning för oss!* Staten har ju påbjudit och anordnat småskolor. Männe den då med skäl kan helt underlåta att sörja för de dervid anställda personernas framtida bergning? Sägen ej att hvarje kommun kan bilda pensionsinrättning för sina småskolelärare, ty detta veten I så väl som vi, att det ej blir af, åtminstone icke i allmänhet. Sägen ej heller att en pensionsinrättning ej kan blifva oss till gagn, så länge småskolans organisation är så lös, som nu är fallet; ty hvarför skulle detta hindra, att den, som kunde förete betyg om att troget hafva arbetat i skolans tjänst, finge åtnjuta pension? Vi veta noggsamt, att våra platser som småskolelärarinnor (lärare) äro lika litet fasta som ett vanligt tjenstehjons, och att i följd häraf man lätt kunde göra det omöjligt för oss att komma i åtnjutande af pension; *men det förtroendet hafva vi till våra skolråd, att vi ej tro, att de skulle handla så mot den, som redligt och troget sköter sin tjänst.*»

Den föreliggande frågan bör emellertid ses icke blott från småskolelärares och lärarinnornas synpunkt, utan äfven från församlingarnas. De församlingar, som ej velat kasta sina afskedade småskolelärare och lärarinnor på fattigvården, hafva hittills af *egna* medel bekostat deras pensionering. Om man gör sig besvär att taga reda på förhållandet, så skall man finna, att det icke är så få församlingar, som i sådant afseende iklädt sig rätt dryga uppoffringar. Så finnes det ett skoldistrikt i Östergötland, som för närvarande årligen insätter 50 kronor i lifräntestält för hvarje småskolelärarinna. En annan församling i Östergötland afsätter till en pensionsfond för sina småskolelärarinnor 66 kronor 67 öre årligen. Under år 1883 beslöt en församling i Halland att bevilja 75 kronor i pension åt en småskolelärare, som tjenstgjort i 20 år. Samma år erhöles i en församling i Vestmanland tvenne småskolelärarinnor såsom pension, den ena 100 kronor och den andra 50 kronor årligen. 1884 beviljade en församling i Dalarne 100 kronor i årlig pension åt en småskolelärarinna. Samma år tilldelades ett skoldistrikt i Småland två småskolelärarinnor en årlig pension af 150 kronor. Under förlidet år anslog ett skoldistrikt i Stockholms län 250 kronor i pension åt en afgående småskolelärarinna.

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Angående
pensionering
af lärare och
lärarinnor
vid småsko-
lor och min-
dre folk-
skolor.
(Forts.)

Tro herrarne icke att dessa skoldistrikt — och många flera kunde man nog taga reda på, hvilka sörjt för sina småskolelärarinnors ålderdom — skulle med glädje se en sådan anordning, som Utskottet här ifrågasatt? Församlingarna skulle derigenom få betydlig hjälp till dessa pensioner, som de nu bekosta helt och hållet af egna medel.

Det är således icke blott i småskolelärarnes och lärarinnornas, utan än mera i kommunernas intresse, på det dessa må kunna få sina utgifter minskade genom att en del deraf påläggas staten, som jag nu, Herr Talman, yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gunnar Eriksson: Att, såsom Herr Hammarlund uppgaf, det finnes kommuner, som blifvit ålagda att upprätta småskolor, vill jag icke bestrida, men å andra sidan ligger det i skolrådets makt att tillsätta eller afskeda lärarepersonalen vid småskolorna och i många församlingar tillsättas de endast för ett år i sänder. Detta visar emellertid, att småskolelärarnes förhållande till församlingen hvilat på så lösa grunder, att jag tror att det ensamt därför icke vara skäl att för dem inrätta en pensionsinrättning, ty församlingarna få nog vidkännas dryga utgifter ändå för det antal lärare, de skola hålla vid folkskolor utan att betungas med pensionsbidrag för småskolelärare, som icke stanna vid skolan så länge, att de blifva berättigade till pension.

Jag vet att det finnes församlingar, som hafva 5, 10 à 12 småskolelärare, ja, en kommun finnes, som har till och med 40 sådana lärare. Sålunda är det uppenbart, att, om pensioneringen af dessa lärare skulle blifva obligatorisk, så blefve den ganska känbar för församlingarna.

Såsom jag nyss nämnde, är det ingen säkerhet att dessa lärare stanna kvar till dess de blifva pensionsmässiga, ty arbetet i småskolan är tålmodspröfvande, och efter några års sysselsättning med denna befattning pläga de vanligen afgå och egna sig åt andra näringar, hvilket både för dem och samhället torde vara det fördelaktigaste. Jag tror för öfrigt, att det icke skulle vara nyttigt för småskolan att pensionera lärarne, emedan de då skulle komma att kvarstanna på sina platser längre än gagneligt vore, ty det fordras raska, unga och friska krafter för att sköta sådan skola, men med utsigt till pension skulle de nog söka hålla sig fast vid skolan till den ålder, då de i vidsträckt församlingar med många skolstationer icke längre egde den vigör, som för flyttaingen dem emellan och för skolans behöriga skötande erfordras. Genom pensioneringen skulle man dessutom bilda en talrik pensionscorps, som blefve mycket betungande för församlingarna; hvilka ändock hafva stora bekymmer för skolväsendet. På dessa grunder, Herr Talman, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Östberg: En reservant inom Utskottet har låtit anteckna en särskild mening. Han har hufvudsakligen anfört det skäl för sitt afstyrkande af Utskottets förslag, att han anser tiden synnerligen illa vald för att bereda småskolelärare och lärarinnor understöd för deras ålderdom. Jag tror att detta skäl kan hänföras till de obotfärdiges

förhinder, ty det är icke meningen att få beviljad något anslag för pensioneringen i år och icke heller för nästa år; utan det skall dröja någon tid innan vi komma så långt, äfven om Riksdagen nu besluter att aflåta en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Jag tror att vi litet hvar hoppas, att den ekonomiska ställningen i landet inom några år skall förbättras samt landet vid den tid denna pensionering skulle kunna ifrågakomma verkligen få råd att lemna något understöd åt dessa småskolelärare och lärarinnor.

*Angående
pensionering
af lärare och
lärarinnor
vid småsko-
lor och min-
dre folk-
skolor.
(Forts.)*

För öfrigt är det glädjande att höra, att alla, som här yttrat sig, behjertat motionärens och Utskottets önskan, att någon hjälp måtte lemnas åt dessa lärare och lärarinnor. I själfva verket kan man väl icke anse obilligt att något göres äfven i detta afseende, då Kongl. Maj:t och Riksdagen i alla tider erkänt det vara lämpligt, att embets- och tjänstemän, från de högst uppsatte ända till de ordinarie folkskolelärarne och lärarinnorna, på ålderdomen få understöd af staten.

Deremot hafva olika tankar yttrats om *lämpligaste sättet* för att tillgodose detta behof. Frågan är verkligen också ganska svår och invecklad. Svårigheten ligger dels deri, att dessa lärare icke hafva ordinarie anställning, utan kunna afskedas när som helst, dels deri, hvilket äfven förut blifvit påpekadt, att skolan är stäld på temligen lösa fötter, så att en sådan skola kan upphävas, flyttas eller förändras till folkskola. En ytterligare svårighet ligger deri, att, i fall man tänker sig, att saken skulle anordnas såsom en pensionsanstalt, man måste stadga några öfvergångsvilkor, hvilket torde vara en rätt svår och invecklad sak, som fordrar mycken utredning och noggrant betänkande.

Utskottet har icke ansett sig böra ingå i några vidlyftiga detaljer, och man har äfven här under diskussionen anmärkt, att Utskottet för litet tänkt sig in i de närmare bestämmelserna. Man har antydt, att Utskottet hade bort angifva, vid hvilka lefnadsår rättigheten till understöd skulle erhållas, och likaledes huru många tjänstår lärarne i sådant fall skulle ega. Man har äfven ansett att det borde angifvas, huru stora bidrag borde lemnas af staten och huru stora af församlingarna o. s. v. Att lemna sådana bestämmelser tror jag dock icke hade varit välbetänkt af Utskottet, ty dertill står det ena i alltför mycket samband med det andra. Innan man fått en verklig utredning om den vanliga afgången bland småskolelärarne och mycket annat, kan man icke säga hvad man skall tänka i dessa saker, ehuru man kan resonnera och anse det önskvärdt, att något göres i den ena eller andra riktningen.

Å andra sidan har man ansett, att Utskottet gått för långt genom att uppställa de grunder, som i betänkandet finnas angifna. Dessa äro trenne. I första punkten föreslås, att kostnaderna skola bestridas af staten och skoldistriktet gemensamt, samt lärarne sålunda vara befriade från att deltaga i dessa kostnader. Man har häremot gjort amärkning; men jag tror detta vara obefogadt, när denna princip tillämpas med afseende på folkskolelärarne. Då dessa helt och hållet äro befriade från kostnaden, och församlingarna och staten ensamma bekosta deras pensionering, torde det vara billigt att samma princip äfven tillämpas på här ifrågavarande lärare, som hafva så små löner.

Angående
pensionering
af lärare och
lärarinnor
vid småsko-
lor och min-
dre folk-
skolor.
(Forts.)

I andra punkten har Utskottet uttalat den principen, att skol-distriktens bidrag årligen skola utgå med en viss procent af det lönebelopp, för hvilket statsbidrag erhålles. Detta betyder, att kommunen icke skulle nödgas att på en gång betala ut hela eller halfva pensionen till lärarne, utan att den skulle fördelas på en lång följd af år och utgå för en församling, antingen den kommer att få en lärare, som behöfver pension, eller icke. Det skulle alldeles tydligt blifva ett utjemnande af förhållandena, och det vore väl rätt önskvärdt och fördelaktigt ur alla synpunkter, om sådant kunde ske.

I tredje punkten har Utskottet tänkt sig att det för lärare och lärarinnor, som framdeles vinna anställning, skulle fordras att hafva genomgått 7 månaders kurs vid ett seminarium. Deremot har ingen anmärkning blifvit gjord, och jag tror också att Utskottets förslag härutinnan är alldeles befogadt.

Jag tror att dessa hufvudgrunder kunde vara ett lagom uttryck för hvad man önskade, och att Riksdagen icke borde ingå vidare i detalj i frågan. Emellertid är det klart, att hufvudsaken är att besluta att hos Kongl. Maj:t begära en utredning i ämnet, och det vore enligt min tanke icke alldeles omöjligt att stanna dervid samt för öfrigt lemna Kongl. Maj:t fria händer att begrunda saken. Frågan kommer alltid sedan tillbaka till Riksdagen igen.

Medan jag har ordet skall jag be att få påpeka en sak, som möjligen undgått en och annan. Motionären och Utskottet skilja sig i en punkt alldeles bestämdt från hvarandra. Motionären yrkar att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla att Kongl. Maj:t täcktes framlägga förslag till inrättande af en pensionsanstalt för lärare och lärarinnor vid småskolorna och de mindre folkskolorna. Utskottet undviker detta ord: »pensionsanstalt» och föreslår i stället att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda på hvad sätt och under hvilka vilkor i öfrigt *understöd på ålderdomen* lämpligast kunde beredas lärare och lärarinnor etc. Således har Utskottet icke ansett sig böra binda saken vid en pensionsanstalt, hvilket ord skulle innebära att den skulle öfverensstämma med öfriga pensionsanstalter, vare sig för embetsmän eller för de hittills varande folkskolelärarne.

Det af Herr Abraham Rundbäck på förmiddagen framlagda förslaget går i den riktning, att sättet för beredande af understöd skulle helt och hållet skilja sig från hittills varande pensionsanstalter. Hans förslag gick ut på det, att, om en folkskoleinspektör väl vitsordat en lärare eller lärarinna, och församlingen lemnat understöd, borde också staten lemna sitt bidrag till detta understöd. Häremot kunna likväl några anmärkingar göras. För det första är det ingalunda säkert att församlingarna lemna sådana bidrag, och följaktligen kan en lärare, som vore förtjent af understöd, gå miste derom. Vidare är det temligen tydligt, att bidragen för församlingarna komma att ställa sig mycket ojemnt. Om en församling har en lärare, som är i behof af pension, så får församlingen icke blott betala pension till den afgående, utan äfven lön till den nye. Detta kan blifva ett rätt stort belopp, 60 à 75 kronor, under förutsättning att staten bidrager med hälften, och det kommer säkerligen för ganska många församlingar att kännas tungt. Denna omständighet kunde till och med hafva den

följden, att församlingarna skulle söka aflägsna en lärare eller lärarinna just för att slippa komma i den ställning att i framtiden behöfva betala ut en pension.

Det finnes också en annan utväg att få frågan löst i den rigtning Herr Abraham Rundbäck antyde. Man skulle nemligen kunna tänka sig att saken ordnades i form af en lifränteanstalt. Staten och kommunen skulle der insätta vissa årliga belopp, till exempel 3 procent af lönen, som man talat om. Sedan en lärarinna uppnått tillräckligt antal lefnads- och tjenstår, så egde hon rätt utbekomma den lifränta, som på grund af insatserna blifvit henne krediterad i böckerna. De lärarinnor, som icke uppfyllt dessa kvalifikationer, skulle icke hafva någon rätt till pension, och de medel, som skulle hafva tillkommit dem, derest de uppfyllt villkoren för pensions erhållande, skulle i form af arfsvinst öfverflyttas på de öfriga, som uppfyllt dessa villkor. På detta sätt skulle genom icke allt för stora bidrag ändå rätt betydliga lifräntor kunna dem beredas. Genom ett sådant sätt att ordna saken skulle man kunna dels undvika att inrätta en pensionsanstalt, hvilken nu principiellt taget står i strid med den allmänna uppfattningen, att ingen må erhålla pension, som icke innehar ordinarie anställning, och dels binda detta understöd vid lärarnes och lärarinnornas personer i stället för vid skolan, som — det kan ju icke förnekas — står på temligen lösa fötter. Församlingarnas bidrag komne härigenom att blifva rätt måttliga och framför allt jemnt fördelade. Afven statens bidrag komme att blifva temligen bestämdt och beräkneligt, då det deremot med den organisation, som af Herr Abraham Rundbäck blifvit föreslagen, skulle blifva temligen oberäkneligt.

Jag framstälde dessa tankar i Utskottet, men de vunno der icke något understöd. Emellertid ville jag icke på något sätt reservera mig mot Utskottets förslag, enär det är alldeles klart, att detta sådant det föreligger icke på minsta vis utesluter möjligheten af en lösning af frågan på det sätt jag nu antydt, i fall detta skulle befinnas vara det lämpligaste, hvilket jag naturligtvis icke vågar bestämdt påstå. Då nu åsigtorna emellertid äro temligen delade, har jag tänkt mig ett sätt, hvarigenom man möjligen kunde förena alla här olika tänkande. Det skulle nemligen vara derigenom, att man inskränkte sig till Utskottets första och sista punkt och uteslöte de särskilda grunderna. I sådant fall skulle mitt yrkande vara, att *Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka villkor i öfrigt understöd på ålderdomen lämpligast kunde beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, samt derefter för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.* Det skulle vara hela saken, och jag föreställer mig att både den ena och den andra skulle vara villiga att förena sig om ett sådant yrkande.

Herr Redelius: Det är icke för att söka inverka på Kammarrens beslut som jag tagit mig friheten begära ordet, utan endast för att till protokollet få antecknad min ställning till frågan. Jag anser detta vara min skyldighet, då nu en så lång diskussion uppstått, på den grund för öfrigt att jag i mer än 25 år varit ordförande i skolråd och sålunda haft att göra med ganska många lärare och lärarinnor

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor. (Forts.)

vid småskolorna. Jag skall, för att strax klargöra min ställning, säga, att jag beklagar att jag icke kan instämma hvarken i motionen eller Utskottets betänkande, ehuru väl jag inser och erkänner att behjertansvärda skäl tala för att, om det låter sig göra, hjälpa ifrågasvarande lärare och lärarinnor. Jag behöfver icke upprepa hvad som i sådant syfte redan blifvit sagt. Vi känna alla, att dessa lärare och lärarinnor hafva lika mycket att göra som lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna och att tjänstgöringstiden för de förra ibland till och med är längre än för de senare. Denna omständighet jemte den hotande utsigten för framtiden att, om de skulle undantagsvis stanna så länge i sitt kall, att de blifva oförmögna att försörja sig sjelfva, då icke hafva något understöd, utgöra skäl behjertansvärda nog att vilja göra något för dem; och lockande vore det ju äfven att vid ett sådant tillfälle visa intresse för folkskolan och undervisningen genom att lifligt tala för ett dylikt anslag, men jag måste afstå från den lättköpta äran att på det sättet vinna popularitet. Jag kan därför under för handen varande förhållanden ej annat än yrka afslag. Om något skulle hjälpa i denna sak, föreställer jag mig att det vore, om man sammansloge båda dessa slag af skolor till en klass. I och med detsamma vi gingo in på att pensionera dessa småskolelärare och lärarinnor, hade vi ju två lärarecorps er bredvid och delvis emot hvarandra. Att åter sammanslå och likställa dessa småskolelärare och lärarinnor så, att de finge lika aflöning och pensionsrätt som folkskolans lärare och lärarinnor, det låter sig icke göra utan ganska stora kostnader, hvilka hvarken skoldistriktet eller Riksdagen lära vilja medgifva. Det är en chimère att föreställa sig saken så, att man skulle kunna gå in på hvad här föreslagits, utan att några egentliga kostnader derigenom skulle uppstå. Och om vi icke besluta några anslag i dag eller vid en kommande riksdag, är det påtagligt att en sådan motion icke kan, utan medel, till någon åtgärd föranleda. Det torde således först vara skäl att se till hvarifrån man skall få medel, innan man går vidare i denna sak. De öfriga skäl, som kunna anföras emot detta förslag, hafva af Herr Rundbeck blifvit klart och tydligt framlagda, hvarför jag i denna del förenar mig med honom. Jag vill dock tillägga ytterligare ett par skäl.

Man bör icke ingifva dessa lärare och lärarinnor några förhoppningar, som man sedan icke kan uppfylla. Och jag tror att man ingäfve hela denna skara af lärare och lärarinnor vid småskolorna och de mindre folkskolorna förhoppning om en framtida pension blott och bart genom antagande af det ifrågasatta skrivelseförslaget, åt hvilket, enligt min tanke, regeringen icke läser kunna göra någon ting, äfven om Riksdagen skulle besluta detsamma. Detta på skäl, som jag anser öfverflödigt att här upprepa. Det finnes ju icke någon fast lärarecorps, hvilken detta skrivelseförslag skulle omfatta.

En annan omständighet är, att man lockar ännu flere in på denna lärarebana. Jag får bekänna att det varit med verkligt vemod jag sett skaror af unga flickor gifva sig in på denna bana, der det allaredan är ett alltför stort antal. Det kan icke vara Kammaren fördoldt, i hvilken rigtning vårt nuvarande slägte går i fråga om lefnadsyrke och väljande af medel till sitt lifsuppehälle. Man föraktar det

tarfliga och ringa arbetet och söker andra utvägar att försörja sig. Det är icke någon hemlighet, att på många ställen det är ganska svårt att numera få en qvinna, som vill sköta en ladugård eller spinna en mark garn eller väfva en väf. Deras lynnen draga dem åt andra håll. Vi veta att det är alltför många, som kasta sig in på småskolans kall, och någon uppmuntran dertill behöfves icke. Det onda, som man nu känner, tror jag skulle blifva mycket värre. Jag tror, mine herrar, att jag lika mycket som någon annan ömmar för småskoleläraryrket och lärarinnornas tarfliga ställning och deras bekymmer och jag vågar bekräfta detta genom att hänvisa på att jag har ganska närstående personer, hvilka beklåda småskoleläraryrket, så att, om jag såge på mina enskilda intressen och mina närmastes, skulle jag på det ifrigaste tala för denna sak, men då den synes mig vara opraktisk och för närvarande omöjlig att genomföra, kan jag icke för min del bifalla Utskottets förslag.

Det enda, som synes mig praktiskt utförbart, är väl det af Herr Rundbäck framlagda förslaget, och därför vill jag förena mig med honom. Jag tror nemligen att hvad han åsyftat, *ålderdomsunderstöd* dels på statens, dels på skoldistriktens bekostnad, är det enda som i någon mån kan hjälpa de verkligt nödställda lärare och lärarinnor, som i skolan slitit ut sina bästa krafter. Derom vill jag vara med. Men hvarken Utskottets betänkande eller motionen kan jag biträda, utan måste yrka afslag å desamma, under det jag för öfrigt, såsom sagdt, instämmer med Herr A. Rundbäck.

Herr Andersson i Nöbbelöf. Ett af de viktigaste skäl, som anförts mot motionen, är det att de ifrågavarande lärarinnorna och lärarne icke hafva någon fast anställning, utan kunna afskedas när som helst. Detta kan visserligen vara ett skäl mot motionen, men icke är det så talande, att motionen bör afslås ensamt för den skull. Ty om dessa lärare och lärarinnor icke tjenstgöra till församlingens belåtenhet, så blifva de väl afskedade i alla fall, och om de tjenstgöra till belåtenhet, så tror jag icke att de blifva afskedade.

Här har vidare anförts att på vissa platser i vårt land, till exempel i Norrland, hafva lärarinnorna tjenstgjort i skolan, så länge deras krafter och helsa tillåtit, och sedan hafva de försörjt sig med något annat. Detta är nog ett sätt. Men icke kan det vara att rekommendera, att man i skolan och det allmännas tjenst tager deras krafter i anspråk, så länge de kunna tjenstgöra, men att de sedan skulle kastas på fattigvården, såsom på vissa ställen skett.

Det skäl som af Herr Abraham Rundbäck anfördes mot förslaget, eller att det i närvarande stund endast blefve få att pensionera, synes mig tala mycket för en sådan pensionering, som här är i fråga. Ty funnes det få att pensionera, så skulle det ju icke blifva några nämnvärda kostnader heller. Men detta är väl knappast att befara. Ty jag tror att det skulle blifva som Herr Sven Nilsson påpekat och jag tänkt mig, att om lärare och lärarinnor pensionerades, sedan de tjenstgjort i vissa år, och sedan de uppnått vissa lefnadsår, så skulle de fortsätta längre med att tjenstgöra i skolan, är hvad för närvarande är förhållandet. Såsom det nu är, kan det knappast vara att förvänta

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor. (Forts.)

att en person fortsätter med att arbeta på ett arbetsfält, som icke lönar sig, och der han icke har något annat perspektiv är fattigstugan. Det är detta, som är förhållandet i närvarande stund, och det är därför som många lemna skolan just vid den tid, då de skulle som bäst kunna verka i dess tjänst.

Det är därför i skolans eget intresse jag framlemnat denna motion, hvars antagande jag är öfvertygad skulle komma att medföra en verklig nytta för skolan, hvars lärare och lärarinnor för närvarande icke hafva någon utsigt till bergning på alderdomen, eftersom deras aflöning är så liten, att de icke kunna aflägga någon besparing för framtida behof.

Här har visserligen anmärkts, att en piga arbetar för en 80 à 90 kronor om året, och att det är mindre än den lön, som består småskollärarynnorna. Ja visserligen på ett sätt. Men pigan har derjemte sin fria kost, under det att lärarinnan måste föda sig sjelf. Och det kostar väl också något att lefva. Detta kan således icke vara två fullt jemförliga fall. — Jag skall emellertid icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att på de många skäl, som förut blifvit anförda för motionen, anhålla om bifall till densamma.

Häruti instämde Herrar *Joh. Ohlsson* och Friherre *Stackelberg*.

Herr Ekeborgh anförde: Jag ber till en början få anmärka, att det icke är för att förskaffa mig »den lättköpta äran att vinna popularitet», som jag nu yttrar mig i föreliggande fråga; det är tvärtom af fullaste öfvertygelse och af omsorg om skolans väl, som jag önskar framgång åt Utskottets förslag. Att våra småskolelärare och lärarinnor äro dåligt aflönade, det *veta* vi nog, men hvad vi måste *erkänna* är, att småskolan ingalunda är den minst viktiga länken i vårt folkskoleväsende, utan kanske nära nog den viktigaste. Ty om icke i småskolan den undervisning väl grundlägges, på hvilken hela det öfriga skolarbetet skall hvila, så förorsakar säkerligen den dåliga grunden ett dåligt arbete hela skolan igenom.

Jag inser visserligen, att många och stora svårigheter ställa sig i vägen för ävägabringande af en sådan pensionsinrättning eller, om jag så får säga, understödsinrättning, som Utskottet här föreslagit, men dessa svårigheter böra väl ändå icke vara alldeles öofvervinneliga, om blott viljan är god.

Här har bland annat sagts, att lärarinnorna hafva det bra som det nu är, men om de tröttna vid sitt kall, gifva de sig ut på näringslifvets allmänna områden. Nåväl, är det då så underligt, att lärarinnan, derest något annat erbjudes henne, som hon finner mera fördelaktigt än att arbeta eller till och med träla i småskolans tjänst, då lemna skolan? Men hvarför gör hon det? Hvarför öfvergifver hon det kall, hvaråt hon från början egnat sig? Jo, därför att den plats hon i skolan innehar medför de mörkaste utsigter för framtiden, ty hon vet bestämdt att, om sjukdom kommer eller krafterna svika eller hon blir gammal och utträlad, har hon ingenting att hoppas på, möjligen att fattigstugans dörr för henne står på glänt.

Jag tror icke det vore så alldeles omöjligt att få till stånd en

understödsinrättning för våra småskolelärare och lärarinnor. Något förslag till en sådan kan jag naturligtvis icke nu angifva, men då det nu framlagda förslaget icke innebär något annat än att skriva till Kongl. Maj:t och begära en utredning, samt att Kongl. Maj:t för Riksdagen ville framlägga förslag, så torde detta väl icke vara för mycket eller för vågadt begärtd.

En talare anmärkte, att det vore med vemod han såg så många unga flickor egna sig åt lärarinnekallet. *Detta* ser jag dock icke med vemod, men med vemod ser jag de dystra utsigter, de hafva för sig sjelfva: att i framtiden vid tilltagande ålder eller vid sjukdomsfall se sig lemnade hjälplösa. Med vemod ser jag visst icke, att de egna sig åt det ädla kallet, som, om skolan deraf skall hafva gagn, nödvändigt måste uppehållas af personer med friska krafter, god vilja och håg för sjelfförsakelse.

Man har äfven sagt, att man genom denna pensionsinrättning skulle locka unga flickor in på denna bana. Nå ja, men så lockande är det väl icke ändå; nog kunde det kanske göra något till att de visste, att deras framtid är i någon mån betryggad, men icke tror jag det därför blir så lockande, att tilloppet af alumner blir mycket större än det nu är. Det måtte för öfrigt vara godt för den mindre folkskolan och småskolan, att det finnes personer, som vilja åtaga sig det rätt dryga och ansvarsfulla kallet att der vara lärare.

Samme talare har förmenat, att det på landsbygden vore god tillgång på lärarinnekandidater, men ondt om ladugårdspigor. Åhnej, det är nog icke så ondt om de sistnämnda, såvidt jag känner till förhållandena, och icke lärer väl småskolan inkräkta på — ladugårdens område.

Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid; jag inskränker mig till att på det varmaste anhålla om bifall till Utskottets förslag.

I detta anförande instämde Herrar *Arnoldson, O. B. Olsson, Beckman, Andersson* i Lysvik, *Nydahl, Öberg, Bokström* och *Cöster*.

Vidare yttrade:

Herr Abraham Rundbäck: Jag skall be att få tillägga ett par ord, med anledning af hvad som senast förekommit. Alla som yttrat sig i frågan hafva visat intresse för att något måtte göras i saken. För min egen del delar jag äfven samma intresse, ehuru jag icke anser det sätt för frågans lösning, som Utskottet föreslagit, vara för ändamålet vinnande lämpligt. Om man nemligen ingår till Kongl. Maj:t med den föreslagna skrifvelsen, så är jag nästan öfvertygad derom, att vederbörande skola finna frågans lösning på det föreslagna sättet vara omöjlig; men äfven om en komité tillsattes och ett förslag till pensionsanstalt uppgöres, skall Riksdagen antagligen icke godkänna detta förslag. Emellertid förspillas flera år utan gagn för frågan, hvilken åter skulle kunna genast verksamt befrämjas genom beviljande af sådant understöd, som jag förslagsvis omnämnt.

Herr Östberg föreslog emellertid att man skulle utesluta de vilkor, som finnas upptagna i Utskottets hemställan, och endast hålla sig

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

till första punkten i klämman, der det blott är fråga om att hänskjuta frågan till Kongl. Maj:ts utredning. Derigenom skulle saken komma i gång, och då finge Kongl. Maj:t bestämma på sätt honom bäst syntes, och vi bunde icke Kongl. Maj:ts händer eller gifve honom anvisningar, huru vi ville att saken skulle genomföras. Detta synes mig vara ett ganska godt förslag, hvilket vi, som vilja att något skall göras, väl kunna omfatta. Men vi kunna ju icke på rak arm antaga detta, emedan motiveringen då måste lämpa sig efter en sådan kläm. Jag hemställer därför, att betänkandet måtte återremitteras till Utskottet för att omarbetas i sådant syfte, att ingenting mer upptages deri, än Utskottets allmänna hemställan, på sätt Herr Östberg föreslagit.

Herr vice Talmannen Larsson: Jag hade trott, att detta betänkande skulle afslås, utan att jag behöfde yttra mig i saken; men efter de många instämmanden, som följde på den siste talaren, hvilken yttrade sig för bifall till Utskottets förslag, synes det som om betänkandet kan komma att bifallas, och då vill jag åtminstone hafva till protokollet antecknadt, att jag för min del icke kan gilla det föreliggande förslaget.

Det låter så utomordentligt vackert och människovänligt, då man talar om dessa stackars skollärare och lärarinnor; om att de, då de blifva gamla, komma på fattiggården o. s. v., och sådant hör man alltid, då det är fråga om löner och pensioner. Om jag endast toge hänsyn till min känsla för de nödlidande, skulle jag nog kunna vara med om detta och många andra förslag; men icke ens staten har förmåga att tillfredsställa allas önskningsar, och kommunerna, huru är det ställdt bland dem, som skola aflöna dessa och andra löntagare? Har befolkningen i allmänhet det bättre än dessa lärare och lärarinnor? Jag har icke den erfarenhet, att småskolelärarne äro de jemförelsevis sämst lottade. De hafva enligt Utskottets uppgift för närvarande för den tid af året, som de tjenstgöra, i medeltal en aflöning af 265 kronor jemte fri bostad och ved.

Jag vet att på flere trakter i öfre Dalarne småskolelärarinnorna endast hafva 24 à 26 veckors undervisning om året, enär församlingarna fått Kongl. Maj:ts dispens från den i folkskolestadgan föreskrifna undervisningstiden af åtta månader om året af det skäl att skolorna icke kunna hållas öppna så lång tid i brist på skolbesökande barn. Under den öfriga delen, d. v. s. halfva året, äro lärarinnorna fria och således i tillfälle att sysselsätta sig med annat arbete. En småskolelärare har det alltså icke sämre ställdt, utan tvärtom bättre än sina gelikar i församlingen, ty han behöfver icke som andra förärrätta tunga arbeten, vare sig inom hus eller ute på marken. I allmänhet undervisa skollärarinnorna till och med endast fem söckendagar i veckan 4 à 5 timmar om dagen och hafva en dag fri, utom söndagen, och med det arbetet förnöta de sannerligen icke sina krafter mera än de, som hafva tungt och ansträngande arbete hela året om. Går jag deremot till befolkningen, som skall aflöna dessa lärarinnor, har den mångdubbelt så mycket arbete, och ändå torde det icke vara mången som kan förtjena 265 kronor eller mer på ett halft år eller högst åtta månader; och icke heller hafva personer af den befolkningen

någon pension att vänta på, när de blifva gamla och odugliga till arbete, utan de få allt sjelfva se till att de då hafva sitt uppehälle, och det synes mig icke klokt att öka deras antal, som fordra att staten skall sörja för dem, när de varda gamla, och de sjelfva endast lefva för dagen.

Af motionen synes, att antalet lärare och lärarinnor vid småskolorna uppgår till mer än 6,000 personer. Det vore att tillskapa ett respektabelt sällskap af pensionärer, och hvilka kostnader skulle icke en dylik pensionering förorsaka! Enligt den beräkning, som förekommer i en utskottsbetänkandet vidfogad reservation, skulle för denna pensionering, som Utskottet tänkt sig den, kostnaderna uppgå till 200,000 kronor. Jag har frågat en utskottsledamot på hvilka förutsättningar denna beräkning är byggd, och fått den upplysningen, att för pensions åtnjutande skulle erfordras att hafva uppnått 30 tjänst- och 55 lefnadsår. Vi hafva dock nyss hört en talare anse, att pensionen borde utgå redan efter tio års tjänstetid. På det sättet blefve det icke småsummor, som skulle komma i fråga!

Som bevis på hurudan i min hemort småskolelärarnes ställning betraktas, vill jag nämna att i det skollag, der jag har mitt hem, med 60 à 70 gårdar, det finnes en förmögen hemmansegare, som är småskolelärare. Denne hemmansegare har emellertid icke velat lemna sin befattning vid småskolan, emedan han kan förtjena mera genom att hålla skola under halfva året än andra hemmansegare med de största ansträngningar och det hårdaste arbete förmå göra.

Mig förefaller det dessutom, som om en dylik pensionering efter 30 tjänst- och 55 lefnadsår ej heller blefve till gagn för småskolan. Jag föreställer mig nemligen — om de der anställda lärare och lärarinnorna äro så fattiga och eländiga, som här påståtts vara fallet åtminstone på vissa orter — att de redan, innan de nått de för pensions erhållande bestämda 30 tjänsteåren, blifva gamla gummor, och att då församlingarna, tyckande det vara synd om dem, och på det de ej må falla fattigvården till last, skola låta dem, oakadt de ej längre äro i stånd att på ett tillfredsställande sätt sköta sin befattning, bibehålla den, till dess de hafva den föreskrifna tjänstgöringsåldern inne. Bättre anser jag då Herr S. Nilssons förslag vara, att gifva dem pension efter mycket kort tjänstetid. Men det komme också att kosta stora summor. Blott inom den kommun jag tillhör finnas emellan 30 och 40 småskolelärare och lärarinnor — jag hörde nyss talas om en annan socken, der antalet är ändå större; det vore en vacker samling pensionärer att draga försorg om. Jag tycker sannerligen att vi hafva mer än nog af sådana redan nu i landet, och att man därför, i stället för att öka deras antal, borde söka förminska det. Och det förvånar mig, om denna Kammares majoritet skulle vilja förorda detta förslag och högst betydligt öka pensionärernes antal. Jag kan hvarken bifalla Utskottets förslag eller det under diskussion framställda och yrkar därför rent afslag å utlåtandet.

Med Herr vice Talmannen instämde Herrar *Wikstèn, Tundal, Boström, Petersson* i Hamra, *Björkman, Petersson* i Boestad, *Persson*

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor. (Forts.)

i Helgebol, Andersson i Knarreвик, And. Hansson, S. M. Olsson och Jonsson i Hertsjö.

Herr von Friesen: Mot den förste ärade talarens yttrande vill jag erinra, att det knappast är lämpligt att på några få exempel, och exempel hemtade från en trakt, grunda ett omdöme beträffande förhållandena i hela riket. Han nämnde sålunda, att småskolelärarne i hans hemort tjenstgöra blott halfva året. Detta måste dock vara ett undantagsförhållande, ty folkskolestadgan föreskrifver att, om skoldistriktet skola komma i åtnjutande af statsbidrag, lärarne och lärarinnorna äro skyldiga att tjenstgöra minst 8 kalendermånader. Det af den ärade talaren åberopade förhållandet måste således bero på någon dispens af Kongl. Maj:t och kan ingalunda åberopas, då det gäller en fråga för hela landet.

Han hänvisade äfven på en beräkning, som står anförd i reservationen. Denna beräkning har Utskottet icke velat godkänna och till följd deraf icke heller upptagit densamma i sitt betänkande. Samme talare nämnde vidare, att i fråga om lärarnes och lärarinnornas pensionering man inom Utskottet ifrågasatt 35 tjenstår och 55 lefnadsår. Detta har jag aldrig inom Utskottet hört omtalas. Tvärtom har Utskottet hänvisat till de bestämmelser, som finnas i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, och deri föreskrifvas 30 tjenstår. Kammaren behagade lägga märke till den stora betydelse, en skilnad af 5 tjenstår i detta fall har. Den ärade talaren anmärkte dessutom, att småskolelärarnes ställning var särdeles förmånlig. Jag har förut, då jag i dag på förmiddagen hade ordet, erinrat om att församlingarna antagligen icke gifva lärarne eller lärarinnorna större löner, än som oundgängligen erfordras. Lönebeloppen få nemligen utan inskränkning och efter för handen varande förhållanden variera från 200 till 250 à 300 kronor, och det är sannolikt, att en församling icke bestämmer lönen till ett högre belopp än 200 kronor, om sistnämnda summa är tillräcklig. Men lönen uppgår i medeltal till 265 kronor ungefär. Öfver hufvud taget torde sålunda lärarnes och lärarinnornas löner icke vara högre, än som nödvändigtvis erfordras för lefnadsbehofven för dagen. Det är för öfrigt att märka, att här endast är fråga om vidtagande af åtgärder, för att lärarne och lärarinnorna må kunna lifnära sig på sin ålderdom, då de icke sjelfva kunna förtjena sitt uppehälle, och då torde i alla händelser deras ställning icke kunna blifva så lysande. Detta med afseende å den siste talarens anförande.

Det har för öfrigt anmärkts såsom ett väsentligt skäl mot småskolelärarens och lärarinnornas pensionering, att de icke äro ordinarie tjensteinnehafvare. Detta förhållande har Utskottet heller ingalunda förbisett. De äro dock icke extra ordinarie i vanlig mening; ty dermed menar man ju sådana personer, som hafva förhoppning att en gång blifva ordinarie. Men de, som tillhöra småskolornas tjenstepersonal, kunna aldrig blifva ordinarie; de tillsättas alltid med skyldighet att efter viss uppsägningstid lemna tjensten. Det skulle således vara rättare att säga, att de icke innehafva fast anställning. Någon ändring häri anser jag visserligen icke böra ske, helst som kompetensvilkoren för erhållande af tjensten äro särdeles obetydliga. Men jag

kan icke finna, huru det anförda förhållandet skulle kunna utgöra hinder för att sörja för dem å deras ålderdom. Om de tjenstgjort en längre tid och blifvit af ålder eller sjukdom urståndsatta att vidare bestrida sin tjenst, så måste väl den nytta de gjort berättiga dem att äfven då få sin utkomst betryggad. Med afseende på öfrige lärare, med afseende på dem, som äro ordinarie, finnes visserligen ett tvingande skäl för pensioneringen, det nemligen att man eljest har svårt att blifva af med dem. Detta tvingande skäl förefinnes icke här. Men deraf att icke detta *tvång* förefinnes att bevilja småskolelärarinnorna den ifrågavarande förmånen, följer icke, att man ej är förpligtad att göra det.

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Det af Herr Abraham Rundbäck framlagda förslag att lösa denna fråga har nog många skäl, som tala för sig, och det har äfven varit föremål för samtal inom Utskottet, likasom det från andra håll samtalsvis för mig blifvit framställt. Det finnes dock äfven ganska stora betänkligheter vid ett sådant förslag. Om det nemligen beror på församlingarnas fria vilja att bereda lärarinnorna understöd på deras ålderdom, och dessutom kostnaderna för pensioneringen skola utgöras först då inom kommunen behof af någon dess lärarinnas pensionering inträder, så händer lätt att missförhållanden kunna uppstå. Det kan ju sålunda hända, att församlingarna bibehålla småskolelärarne och lärarinnorna längre, än som ur skolans synpunkt är lämpligt, för att slippa ifrån detta understöd. Det kan också hända att församlingarna af samma orsak afskeda dessa lärare och lärarinnor i förtid. Oförnekligt torde vara, att dessa betänkligheter vidlåda det af Herr Rundbäck framställda förslaget, hvilket eljest, som sagdt, har många skäl för sig, äfven andra än de af förslagsställaren framlagda.

Mot att, på sätt af Herr Östberg och sedermera af Herr Rundbäck föreslagits, andra klämman i Utskottets betänkande, har jag intet att invända, derest Kammaren skulle så önska. Saken kommer äfven på detta sätt i gång, och utsigt vinnes för frågans lösning. Att nu icke göra någonting alls för denna sak, synes mig åter icke riktigt.

Med anledning af Herr vice Talmannens anmärkning, att det skulle se underligt ut, om just denna Andra Kammare föresloge inrättandet af en ny pensionsstat, får jag för min del säga, att då det gäller en sådan tjenstepersonal, som småskolelärarne och lärarinnorna, det företrädesvis bör vara denna Kammare som tager initiativ i frågan.

Jag finner mig, Herr Talman, af den förda diskussionen ingalunda föranlåten att frånga den ståndpunkt, på hvilken vi alla ju så gärna ställa oss, billighetens.

Herrar *Sahlström* och *Back Per Ersson* instämde med Herr von Friesen.

Herr *Ekeborgh*: Sedan den siste talaren nu så utförligt bemött allt hvad jag skulle hafva velat besvara uti Herr vice Talmannens anförande, kan jag afstå från ordet och instämma med Herr von Friesen.

Angående pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.
(Forts.)

Herr Olof Jonsson i Hof: Jag tror att icke många af denna Kammares medlemmar kunna vilja bestrida, att lönerna för dessa småskolelärare och lärarinnor i vissa fall äro knappa, men jag finner mig icke tilltalad af det sätt, man här föreslagit, att genom pensionering vilja upphjelpa deras ställning. Så länge skollärarinnorna bero af skolrådet, som afgör huru länge de få stanna kvar vid sina befattningar, ligger det i kommunernas fria afgörande att låta dem få afsked, innan de uppnått den ålder, som skulle föreskrivas för att komma i åtnjutande af den pension, som skulle vara dem till hjälp för deras ålderdom. Är det ett fel att kommunerna i allmänhet ej hafva tillräcklig lön åt lärarepersonalen vid sina småskolor, så vidlåder samma fel också detta förslag, ty det ligger ju i kommunernas hand att taga bort dessa pensioner, om de finna skäl dertill.

Det enklaste sättet att förbättra dessa lärares och lärarinnors ställning tycker jag skulle vara att höja minimilönen för dem, ty att det nuvarande beloppet 200 kronor är för lågt, derom äro vi väl i allmänhet ense.

Då en talare på stockholmsbanken nyss omnämnde, att man höjt lönerna på ett ställe till 300 kronor, så ber jag få nämna, att man på flera ställen höjt lönerna ända till 400 kronor om året efter 10 års tjänstgöring. Då nu många kommuner sålunda på förhand redan afhjelpat den brist, som finnes i detta lönesystem, under det att andra kommuner icke höjt lönerna öfver 200 kronor, tycker jag icke det kan vara riktigt att pålägga en ytterligare börda på de kommuner, som höjt lönerna, genom att ålägga dem att äfven pensionera sina småskolelärarinnor, under det att de kommuner, som låtit lönen kvarstå vid minimibeloppet 200 kronor, måhända också skulle begagna sig af den utvägen att undvika pensioneringen genom att afskeda läraren eller lärarinnan före uppnådd pensionsålder.

Af dessa skäl skulle jag helst se, om förslaget fölle, ehuru jag icke nu framställer något yrkande, oakadt jag skulle önska att man sökte afhjelpa småskolelärarnes och lärarinnornas ställning på den väg, jag tagit mig friheten omnämna.

Öfverläggningen var slutad.

Enligt de meningar som förekommit gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, dels på bifall till Herr Östbergs ändringsförslag, dels på ärendets återremitterande till Utskottet, dels slutligen ock på afslag å Utskottets hemställan; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sistnämnda meningen. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Utskottets hemställan, i enlighet med följande nu uppsatta och af Kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i utlåtandet N:o 4 (i samlingen N:o 18), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen utvisade 76 ja mot 34 nej; varande i följd häraf Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

§ 2.

Till bordläggning anmälades:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 10, angående vilkoren för försäljning af bränvin;

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 46, i anledning af väckt motion om ändring i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871; och

N:o 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning rörande fideikommiss; samt

Andra Kammarens tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande

N:o 9 (i samlingen N:o 19), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åläggande för trafikstyrelsen vid statens jernvägar att vid import af stenkol och cokes begagna svenska fartyg.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>F. G. Sandwall</i>	under 4 dagar fr. o. m. d. 31 dennes.	
„ <i>Frih. A. E. Nordenskiöld</i>	„ 14 „ „ „ 29 „	och
„ <i>P. O. Eriksson</i> i Fanbyn	„ 14 „ „ „ 11 instundande April.	

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 9 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.